

ปัญหาการบังคับใช้สิทธิในอนุสิทธิบัตร

จิรวรรณ นาคมาศ*

รองศาสตราจารย์ พินิจ ทิพย์มณี**

บทคัดย่อ

กฎหมายอนุสิทธิบัตรให้ความคุ้มครองการประดิษฐ์ที่ไม่มีความซับซ้อนทางเทคโนโลยีไม่ถึงขั้นที่จะได้รับสิทธิบัตร กฎหมายอนุสิทธิบัตรจึงมีแนวคิดพื้นฐานในการให้ความคุ้มครองโดยเร็ว ดังนั้น พนักงานเจ้าหน้าที่จะตรวจสอบคำขอรับอนุสิทธิบัตรเฉพาะรูปแบบ เอกสาร และหลักฐานว่าถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนดหรือไม่เท่านั้น โดยที่ยังไม่มีการตรวจสอบการประดิษฐ์แล้วออกอนุสิทธิบัตรให้ ผู้ทรงอนุสิทธิบัตรมีสิทธิตามกฎหมายทันที สิทธิในการแสวงหาประโยชน์จากอนุสิทธิบัตร สิทธิในการดำเนินคดีกับผู้ละเมิดอนุสิทธิบัตร แต่กระบวนการและขั้นตอนการออกอนุสิทธิบัตรโดยไม่มีการตรวจสอบการประดิษฐ์ว่าเป็นการประดิษฐ์ขึ้นใหม่หรือไม่ทำให้อนุสิทธิบัตรที่ออกให้แล้วนั้นไม่มีความแน่นอนเนื่องจากอนุสิทธิบัตรอาจถูกเพิกถอนได้ในภายหลังทำให้เกิดปัญหาว่าผู้ที่ถูกบังคับใช้สิทธิได้รับความเสียหายจากการถูกดำเนินคดี ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการต่อสู้คดี และมีผลกระทบต่อธุรกิจ อีกทั้งยังได้รับผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพหากถูกดำเนินคดีอาญาละเมิดอนุสิทธิบัตร

จากการศึกษาพบว่าประเทศไทยไม่มีบทบัญญัติกำหนดให้ผู้ทรงอนุสิทธิบัตรขอให้ตรวจสอบการประดิษฐ์ก่อนการบังคับใช้สิทธิในอนุสิทธิบัตร คงมีเพียงแต่บทบัญญัติเกี่ยวกับการขอให้ตรวจสอบการประดิษฐ์ภายหลังรับจดทะเบียนเท่านั้น โดยกำหนดให้ผู้มีส่วนได้เสียต้องยื่นคำขอให้ตรวจสอบการประดิษฐ์ภายในระยะเวลา 1 ปีนับจากวันประกาศโฆษณาการจดทะเบียนและออกอนุสิทธิบัตร หรือให้บุคคลใดจะกล่าวอ้างขึ้นก็ได้ หรือผู้มีส่วนได้เสีย หรือพนักงานอัยการจะฟ้องต่อศาลขอให้เพิกถอนอนุสิทธิบัตรนั้นก็ได้ แต่พบว่าการตรวจสอบการประดิษฐ์ใช้ระยะเวลาในการตรวจสอบนานทำให้เกิดความล่าช้า อีกทั้งถ้าหากพนักงานกำหนดระยะเวลาภายใน 1 ปี บุคคลใด ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพนักงานอัยการใช้สิทธิได้ทางเดียวก็คือฟ้องศาลขอให้เพิกถอนอนุสิทธิบัตรทำให้เป็นภาระต่อศาลที่จะต้องทำหน้าที่ในการตรวจสอบการประดิษฐ์ และทำให้ผู้ถูกดำเนินคดีต้องเสียค่าใช้จ่าย เสียเวลาในการต่อสู้คดี มีผลกระทบต่อธุรกิจ และเสียสิทธิเสรีภาพ

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดีพนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเสนอให้มีมาตรการในการตรวจสอบการประดิษฐ์ก่อนการบังคับใช้สิทธิ โดยให้มีการปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติของพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2542 เพิ่มเติมบทบัญญัติที่กำหนดให้ผู้ทรงอนุสิทธิบัตรจะต้องขอให้ตรวจสอบการประดิษฐ์ว่าเป็นอนุสิทธิบัตรที่สมบูรณ์ก่อนการบังคับใช้สิทธิ ตามอนุสิทธิบัตร และเห็นควรให้แก้ไขกำหนดระยะเวลาในการร้องขอให้ตรวจสอบการประดิษฐ์ เป็นไม่มีกำหนดระยะเวลา และให้ยกเลิกบทบัญญัติการขอให้เพิกถอนอนุสิทธิบัตรโดยฟ้องคดีต่อศาล ตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 มาตรา 65 นว วรรคสอง เพื่อให้มีการร้องขอให้ตรวจสอบ การประดิษฐ์เพื่อเพิกถอนอนุสิทธิบัตรต่อกรมทรัพย์สินทางปัญญาก่อนเท่านั้น แล้วจึงใช้สิทธิอุทธรณ์ ต่อศาล และให้มีมาตรการเยียวยาและชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้ถูกดำเนินคดีหากภายหลังปรากฏว่า อนุสิทธิบัตรนั้นไม่สมบูรณ์

1. บทนำ

ทรัพย์สินทางปัญญาเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจและมีความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพ ทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ดังนั้น การให้ความคุ้มครองแก่ทรัพย์สินทางปัญญาจึงมีความสำคัญ อย่างยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อการค้าและการลงทุน ทางเทคโนโลยีจากต่างประเทศในระยะยาว อนุสิทธิบัตรเป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่ง ที่ออกให้เพื่อคุ้มครองการประดิษฐ์ที่ยังไม่มีขั้นการประดิษฐ์ที่สูงขึ้น แต่เป็นการประดิษฐ์ขั้นใหม่และ สามารถประยุกต์ใช้ได้ทั้งในทางอุตสาหกรรม จึงเป็นการให้ความคุ้มครองแก่การประดิษฐ์อย่างง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนทางเทคนิค ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้สูงขึ้นและ แพร่หลายยิ่งขึ้น แต่กระบวนการและขั้นตอนการออกอนุสิทธิบัตรที่สามารถทำได้ง่ายและรวดเร็ว ทำให้อนุสิทธิบัตรที่ออกให้ นั้นไม่มีความแน่นอนอาจถูกเพิกถอนได้ในภายหลัง และผู้ทรงอนุสิทธิบัตร มีสิทธิดำเนินคดีกับผู้ละเมิดอนุสิทธิบัตรได้ทันที จึงทำให้เกิดการบังคับใช้สิทธิเป็นไปโดยไม่มี ประสิทธิภาพและเป็นธรรมต่อผู้ถูกดำเนินคดี ดังนั้น ควรจะต้องมีบทบัญญัติของกฎหมายที่ชัดเจน เพื่อให้การบังคับใช้สิทธิเป็นไปโดยชอบธรรมและส่งเสริมการแข่งขันทางการค้าอย่างเป็นธรรม

2. แนวคิด ทฤษฎีกฎหมายสิทธิบัตรและอนุสิทธิบัตร

สิทธิบัตรเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการประดิษฐ์และการออกแบบผลิตภัณฑ์ เป็นหนังสือสำคัญที่ทางราชการออกให้แก่เจ้าของการประดิษฐ์หรือเจ้าของการออกแบบผลิตภัณฑ์ เพื่อให้สิทธิเด็ดขาดแต่เพียงผู้เดียวในช่วงเวลาที่กฎหมายกำหนดในการกระทำใด ๆ เกี่ยวกับการ ประดิษฐ์หรือแบบผลิตภัณฑ์ของตน

2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิบัตรการประดิษฐ์

การคิดค้นเพื่อให้ได้มาซึ่งผลิตภัณฑ์หรือกรรมวิธีเป็นผลมาจากภูมิปัญญาของมนุษย์ การประดิษฐ์ส่วนใหญ่เกิดจากการที่นักประดิษฐ์คิดค้นสิ่งแปลกใหม่เพื่อสนองความคิดของตน โดยการประดิษฐ์เริ่มปรากฏชัดขึ้นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17 เป็นต้น เพราะการประดิษฐ์ให้ได้ซึ่งผลิตภัณฑ์สามารถสร้างผลประโยชน์ให้แก่เจ้าของการประดิษฐ์ได้อย่างมหาศาล จึงได้เกิดแนวความคิดในการให้ความคุ้มครองสิทธิจากการประดิษฐ์ ประการแรก ให้สิทธิเด็ดขาดแก่ผู้ประดิษฐ์ในการใช้และป้องกันมิให้ผู้อื่นลอกเลียนแบบโดยมิชอบ ประการที่สอง การให้บุคคลอื่นสามารถนำการประดิษฐ์มาแยกส่วนเพื่อใช้ส่วนประกอบพื้นฐานจากการประดิษฐ์มาทำเป็นผลิตภัณฑ์ของตนเอง ประการที่สาม การให้สิทธิในการป้องกันมิให้บุคคลใดทำการลอกเลียนการประดิษฐ์ แต่ให้อิสระแก่ผู้ประดิษฐ์คนอื่นที่จะคิดค้นการประดิษฐ์อย่างเดียวกันอย่างเอกเทศ ประการที่สี่ การให้สิทธิในการได้รับค่าตอบแทนเป็นส่วนแบ่งจากผลประโยชน์จากการใช้การประดิษฐ์แก่ผู้ประดิษฐ์ และประการสุดท้าย การไม่ให้สิทธิใดๆ แก่ผู้ประดิษฐ์เลย นอกจากการที่กำหนดให้ได้รับค่าตอบแทนอันสมควรจากการประดิษฐ์เท่านั้น นอกจากสิทธิต่างๆ ที่ผู้ประดิษฐ์มีสิทธิแล้ว ในทางกลับกันกฎหมายสิทธิบัตรมอบสิทธิแต่ผู้เดียวให้แก่ผู้ประดิษฐ์เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนกับการที่ผู้ประดิษฐ์ยอมเปิดเผยรายละเอียดอันเกี่ยวกับการประดิษฐ์นั้นต่อสาธารณชน ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมเพื่อประโยชน์ในการคิดค้นการประดิษฐ์และเทคโนโลยีใหม่ๆ ต่อไป นอกเหนือจากการให้ความคุ้มครองการประดิษฐ์ด้วยการออกเอกสารสิทธิตามกฎหมายว่าด้วยสิทธิบัตรแล้ว ยังมีการให้ความคุ้มครองการประดิษฐ์ที่ยังไม่ถึงขั้นการประดิษฐ์สูงขึ้นเพียงพอที่จะขอรับสิทธิบัตรการประดิษฐ์ตามกฎหมายสิทธิบัตรได้ จึงได้เริ่มมีแนวความคิดให้ความคุ้มครองแก่การประดิษฐ์ดังกล่าว เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการประดิษฐ์ใหม่ๆ ขึ้น อันจะเป็นผลให้เกิดความก้าวหน้าทางวิทยาการและทางเศรษฐกิจ ตลอดจนการพัฒนามาตรฐานการดำรงชีวิตของประชาชน จึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2542 เพื่อให้ความคุ้มครองอนุสิทธิบัตรการประดิษฐ์

2.2 ทฤษฎีกฎหมายสิทธิบัตรและอนุสิทธิบัตร

ทฤษฎีที่อยู่เบื้องหลังและสนับสนุนกฎหมายสิทธิบัตรและอนุสิทธิบัตร ได้แก่ ทฤษฎีสิทธิตามธรรมชาติ โดยทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญกับนักประดิษฐ์หรือผู้คิดค้นประดิษฐ์ที่จะต้องได้รับความคุ้มครองแก่การประดิษฐ์ที่ผู้ประดิษฐ์ได้คิดค้นขึ้น ซึ่งถือเป็นหลักการให้ความคุ้มครองตามธรรมชาติ และอีกทฤษฎีหนึ่งก็คือ ทฤษฎีนโยบายทางเศรษฐกิจ ทฤษฎีนี้มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ของสังคมเป็นสำคัญ การประดิษฐ์ที่จะได้รับความคุ้มครองจะต้องเป็นการประดิษฐ์ขึ้นใหม่ทำให้สังคมได้รับประโยชน์ตอบแทนอย่างคุ้มค่าต่อการให้ความคุ้มครองนั้น

3. หลักเกณฑ์การคุ้มครองอนุสิทธิบัตรและการบังคับใช้สิทธิในอนุสิทธิบัตรตามกฎหมายไทยและต่างประเทศ

ประเทศต่างๆ ได้บัญญัติกฎหมายอนุสิทธิบัตรเพิ่มเติมจากกฎหมายสิทธิบัตรเพื่อให้ความคุ้มครองในรูปแบบของสิทธิบัตรระยะสั้นได้มากยิ่งขึ้น โดยมีหลักเกณฑ์การขอรับสิทธิบัตรที่เข้มงวดน้อยลงประเทศต่างๆ จึงออกกฎหมายอนุสิทธิบัตรซึ่งส่วนใหญ่จะใช้ชื่อว่า Utility Models, Utility Innovations, Utility Certificates, Short-Terms Patents, Petty Patents, and Innovation Patents โดยแต่ละประเทศกำหนดหลักเกณฑ์การคุ้มครองอนุสิทธิบัตรที่แตกต่างกัน

3.1 หลักเกณฑ์การคุ้มครองอนุสิทธิบัตรและการบังคับใช้สิทธิตามกฎหมายไทย

การประดิษฐ์ที่ขอรับอนุสิทธิบัตรที่จะได้รับความคุ้มครองต้องประกอบด้วยลักษณะดังต่อไปนี้ คือ ต้องเป็นการประดิษฐ์ขึ้นใหม่ ได้แก่ การประดิษฐ์ที่ไม่เป็นงานที่ปรากฏอยู่แล้วตามมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 และเป็นการประดิษฐ์ที่สามารถประยุกต์ในทางอุตสาหกรรมได้ ได้แก่ การประดิษฐ์ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการผลิตทางอุตสาหกรรมรวมทั้งหัตถกรรม เกษตรกรรมและพาณิชยกรรมตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 และการประดิษฐ์ที่ขอรับความคุ้มครองได้ต้องไม่เป็นการประดิษฐ์ที่ต้องห้ามตามกฎหมาย ได้แก่ จุลชีพและส่วนประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งของจุลชีพที่มีอยู่ตามธรรมชาติ สัตว์ พืช หรือสารสกัดของประชาชน หรือกฎเกณฑ์และทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ หรือการประดิษฐ์ที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดี อนามัย หรือสวัสดิภาพของประชาชน เป็นต้น ตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 โดยผู้รับอนุสิทธิบัตรจะต้องยื่นคำขอต่อกรมทรัพย์สินทางปัญญา เมื่อผู้ขอรับอนุสิทธิบัตรยื่นคำขอต่อกรมทรัพย์สินทางปัญญา พนักงานเจ้าหน้าที่จะตรวจสอบความถูกต้องของคำขอรับอนุสิทธิบัตรตามมาตรา 65 ทศ ประกอบด้วยมาตรา 17 และตรวจสอบว่าการประดิษฐ์นั้นได้รับการคุ้มครองตามมาตรา 65 ทศ ประกอบด้วยมาตรา 9 หรือไม่แล้วทำรายงานเสนอต่ออธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อพิจารณาคำขอรับอนุสิทธิบัตรหากถูกต้องตามมาตรา 65 ทศ ประกอบมาตรา 17 และการประดิษฐ์นั้นได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 65 ทศ ประกอบมาตรา 9 อธิบดีจะมีคำสั่งให้จดทะเบียนการประดิษฐ์และออกอนุสิทธิบัตร แต่ผู้ขอรับอนุสิทธิบัตรจะต้องชำระค่าธรรมเนียมในการออกอนุสิทธิบัตรและค่าธรรมเนียมการประกาศโฆษณาตามวิธีการและระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ในมาตรา 65 ทศ ประกอบด้วยมาตรา 28 (2)

เมื่อได้รับการจดทะเบียนผู้ทรงอนุสิทธิบัตรพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 มาตรา 65 ทศ ประกอบมาตรา 36 กำหนดให้ผู้ทรงอนุสิทธิบัตรมีสิทธิแต่ผู้เดียวในการผลิต ใช้ ขาย มีไว้เพื่อขาย เสนอขาย หรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งผลิตภัณฑ์ตามอนุสิทธิบัตร ดังนั้น ผู้ทรงอนุสิทธิบัตรจึงมีสิทธิในการบังคับใช้สิทธิตามกฎหมายได้ทันทีหากมีบุคคลใดกระทำการละเมิดอนุสิทธิบัตร

ผู้ทรงอนุสิทธิบัตรจึงสามารถดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญาได้ แต่เนื่องจากพระราชบัญญัติสิทธิบัตร ไม่มีบทบัญญัติกำหนดให้ผู้ทรงอนุสิทธิบัตรขอให้ตรวจสอบการประดิษฐ์ก่อนการบังคับใช้สิทธิ คงมีแต่เพียงบทบัญญัติเกี่ยวกับการขอให้ตรวจสอบการประดิษฐ์ภายหลังรับจดทะเบียนไว้ 2 กรณี กรณีแรกคือ กำหนดให้ผู้มีส่วนได้เสียอาจขอให้พนักงานเจ้าหน้าที่กรมทรัพย์สินทางปัญญาตรวจสอบ การประดิษฐ์ที่ได้รับอนุสิทธิบัตรภายใน 1 ปีนับจากวันประกาศโฆษณาการจดทะเบียนการประดิษฐ์ และออกอนุสิทธิบัตรว่าเป็นการประดิษฐ์ขึ้นใหม่หรือไม่ ซึ่งหากไม่เป็นการประดิษฐ์ขึ้นใหม่ อนุสิทธิบัตรที่ได้รับการจดทะเบียนก็จะถูกเพิกถอน แต่กรณีที่สองที่อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาเห็นว่าเป็น การประดิษฐ์ขึ้นใหม่ผู้ร้องขอให้ตรวจสอบการประดิษฐ์ก็มีสิทธิอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการสิทธิบัตร ตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 มาตรา 72 กรณีที่สอง บุคคลใดจะกล่าวอ้างขึ้นก็ได้ หรือ บุคคลผู้มีส่วนได้เสีย หรือพนักงานอัยการจะฟ้องต่อศาลขอให้เพิกถอนอนุสิทธิบัตรนั้นก็ได้ ดังนั้น การบังคับใช้สิทธิอนุสิทธิบัตรตามกฎหมายไทยยังไม่มียกเว้นในเรื่องการกำหนดมาตรการให้มีการ ตรวจสอบการประดิษฐ์ก่อนการบังคับใช้สิทธิเหมือนเช่นการบังคับใช้สิทธิอนุสิทธิบัตรตาม กฎหมายต่างประเทศ

3.2 หลักเกณฑ์การคุ้มครองอนุสิทธิบัตรและการบังคับใช้สิทธิตามกฎหมายต่างประเทศ

เดิมอนุสิทธิบัตรให้ความคุ้มครองเฉพาะรูปทรงสามมิติ บางประเทศยังคงจำกัด ความคุ้มครองเฉพาะรูปทรงสามมิติ บางประเทศขยายการคุ้มครองต่อกรรมวิธี การประดิษฐ์ ทางเทคโนโลยีชีวภาพ และวงจรรีเลย์ทรอนิกส์ บางประเทศให้ความคุ้มครองเช่นเดียวกับกฎหมาย สิทธิบัตร การกำหนดหลักเกณฑ์ให้ความคุ้มครองจึงเป็นวิธีการหนึ่งของแต่ละประเทศในการให้การ สนับสนุนเทคโนโลยีในด้านที่ต้องการโดยให้ได้รับประโยชน์ ระบบอนุสิทธิบัตรในประเทศต่าง ๆ ส่วนใหญ่ใช้ระบบจดทะเบียน โดยไม่มีการตรวจสอบการประดิษฐ์ก่อนการจดทะเบียน ตรวจสอบ เฉพาะรูปแบบการยื่นคำขอ แต่บางประเทศมีการตรวจสอบการประดิษฐ์ก่อนการรับจดทะเบียน เช่นเดียวกับระบบสิทธิบัตร โดยการประดิษฐ์ที่ขอรับอนุสิทธิบัตรได้จะต้องมีความใหม่ ใช้ประโยชน์ได้ และมีขั้นการประดิษฐ์ และกฎหมายอนุสิทธิบัตรต่างประเทศได้กำหนดให้มีมาตรการป้องกันในเรื่อง ของการบังคับใช้สิทธิอนุสิทธิบัตรที่ยังไม่มีการตรวจสอบการประดิษฐ์ โดยก่อนที่ผู้ทรงอนุสิทธิบัตร จะบังคับใช้สิทธิอนุสิทธิบัตรจะต้องขอให้ตรวจสอบการประดิษฐ์ก่อนการบังคับใช้สิทธิ ดังเช่น

ประเทศญี่ปุ่นกำหนดไว้ว่า ก่อนผู้ทรงอนุสิทธิบัตรจะบังคับใช้สิทธิจะต้องร้องขอรายงาน ความเห็นทางเทคนิคเกี่ยวกับอนุสิทธิบัตร (Report of Utility Model Technical Opinion) จากสำนัก สิทธิบัตรญี่ปุ่น ก่อนการบังคับใช้สิทธิโดยแจ้งเตือนผู้ละเมิดอนุสิทธิบัตรพร้อมทั้งแสดงงานดังกล่าว ต่อผู้ละเมิด โดยรายงานความเห็นทางเทคนิคเกี่ยวกับอนุสิทธิบัตรประกอบด้วยความเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญในประเด็นเกี่ยวกับความใหม่และขั้นการประดิษฐ์ของอนุสิทธิบัตร

เครือรัฐออสเตรเลีย ได้กำหนดให้มีการตรวจสอบการประดิษฐ์ว่ามีคุณสมบัติที่จะขอรับสิทธิบัตรนวัตกรรมตามกฎหมายสิทธิบัตรและได้รับการรับรองก่อนที่สิทธิบัตรนวัตกรรมเครือรัฐออสเตรเลียจะมีผลบังคับตามกฎหมาย ดังนั้น แม้ว่าสิทธิบัตรนวัตกรรมเครือรัฐออสเตรเลียจะได้รับการจดทะเบียนแล้วแต่ผู้ทรงสิทธิบัตรนวัตกรรมยังไม่อาจบังคับใช้สิทธิตามอนุสิทธิบัตรได้ ผู้ทรงสิทธิบัตรนวัตกรรมต้องขอให้ตรวจสอบการประดิษฐ์และชำระค่าธรรมเนียมเมื่อมีการตรวจสอบการประดิษฐ์และรับรองแล้ว ผู้ทรงสิทธิบัตรนวัตกรรมจึงจะมีอำนาจบังคับใช้สิทธิเพื่อดำเนินคดีและฟ้องคดีผู้ละเมิดได้

ส่วนสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กำหนดให้บุคคลใด ๆ อาจยื่นคำขอให้เพิกถอนอนุสิทธิบัตรต่อสำนักสิทธิบัตรเยอรมัน หากผู้ทรงอนุสิทธิบัตรไม่คัดค้านอนุสิทธิบัตรก็จะถูกเพิกถอน แต่หากผู้ทรงอนุสิทธิบัตรคัดค้าน กระบวนการตรวจสอบการประดิษฐ์ก็จะเริ่มขึ้น ในกรณีที่มีการฟ้องคดีละเมิดอนุสิทธิบัตรขณะที่มีการขอให้เพิกถอนอนุสิทธิบัตร ศาลอาจเลื่อนการพิจารณาตัดสินว่าสำนักสิทธิบัตรมีคำวินิจฉัย นอกจากนี้สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้กำหนดในเรื่องการเยียวยาความเสียหายไว้อีกด้วย หากกรณีที่มีการละเมิดอนุสิทธิบัตร ผู้ทรงอนุสิทธิบัตรมีสิทธิขอให้ผู้ละเมิดหยุดกระทำละเมิดและชดเชยค่าเสียหาย รวมถึงการเยียวยาความเสียหายอื่น ๆ เช่น การทำลายสินค้าที่ละเมิดอนุสิทธิบัตรหรือเครื่องมือที่ใช้ในการผลิตสินค้าที่ละเมิดอนุสิทธิบัตร

4. ปัญหาการบังคับใช้สิทธิในอนุสิทธิบัตรตามกฎหมายไทย

จากการศึกษาหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้สิทธิในอนุสิทธิบัตรทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการบังคับใช้สิทธิในอนุสิทธิบัตรได้ดังนี้

4.1 ปัญหากระบวนการและขั้นตอนการออกอนุสิทธิบัตรที่ยังไม่มีการตรวจสอบการประดิษฐ์

ตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 กำหนดหลักเกณฑ์การรับจดทะเบียนอนุสิทธิบัตรโดยไม่มีการตรวจสอบการประดิษฐ์ว่าเป็นการประดิษฐ์ขึ้นใหม่หรือไม่ โดยพนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบเฉพาะรูปแบบ ความถูกต้องของเอกสาร หลักฐาน และตรวจสอบการประดิษฐ์ว่าต้องห้ามตามกฎหมายหรือไม่เท่านั้น ทำให้อนุสิทธิบัตรที่ออกให้ขึ้นไม่มีความแน่นอนอาจถูกเพิกถอนได้ในภายหลัง จึงก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบการแข่งขันการค้าอย่างเสรี เพราะมีบุคคลที่ไม่สุจริตอาศัยกระบวนการและขั้นตอนการออกอนุสิทธิบัตรที่ยังไม่มีการตรวจสอบการประดิษฐ์มายื่นคำขอรับอนุสิทธิบัตรเพื่อให้ตนมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวอันเป็นการกีดกันผู้อื่นไม่ให้เกิดการผลิต ขาย มีไว้เพื่อขาย เสนอขาย หรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งการประดิษฐ์ ทำให้เกิดความเสียหายต่อระบบการแข่งขันทางการค้าเป็นอย่างมาก และก่อให้เกิดปัญหาต่อการสนับสนุนการคิดค้นการประดิษฐ์ใหม่ๆ เพราะผู้ที่คิดค้นการประดิษฐ์ขาดความเชื่อมั่นในกระบวนการและขั้นตอนการออกอนุสิทธิบัตร เนื่องจากอนุสิทธิบัตรไม่มีความแน่นอน

4.2 ปัญหาการบังคับใช้สิทธิในอนุสิทธิบัตร

ตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 มาตรา 65 ทศ ประกอบมาตรา 36 กำหนดให้ผู้ทรงอนุสิทธิบัตรมีสิทธิแต่ผู้เดียวในการผลิต ใช้ ขาย มีไว้เพื่อขาย เสนอขาย หรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรตามมาตรา 65 ทศ ประกอบมาตรา 36 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 ทำให้ผู้ทรงอนุสิทธิบัตรสามารถบังคับใช้สิทธิได้ทันทีเมื่อได้รับอนุสิทธิบัตร หากมีบุคคลใดมากระทำละเมิดอนุสิทธิบัตรผู้ทรงอนุสิทธิบัตรมีสิทธิดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญาต่อผู้ละเมิดได้ทันที โดยกฎหมายอนุสิทธิบัตรประเทศไทยไม่ได้กำหนดให้ผู้ทรงอนุสิทธิบัตรต้องขอให้ตรวจสอบการประดิษฐ์ก่อนการบังคับใช้สิทธิดังเช่นระบบอนุสิทธิบัตรของกฎหมายต่างประเทศ คงมีเพียงบทบัญญัติที่กำหนดให้ผู้มีส่วนได้เสียร้องขอให้ตรวจสอบการประดิษฐ์ หรือบุคคลใด ๆ กล่าวอ้างขึ้น หรือผู้มีส่วนได้เสีย หรือพนักงานอัยการฟ้องต่อศาลขอให้เพิกถอนอนุสิทธิบัตรนั้นได้ภายหลังจากการได้รับอนุสิทธิบัตรหรือออกอนุสิทธิบัตรให้แล้วเท่านั้น ดังนั้น การที่ประเทศไทยไม่มีมาตรการป้องกัน จึงก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้ที่ถูกดำเนินคดีที่จะต้องต่อสู้คดี เสียค่าใช้จ่าย และเสียเวลาในการต่อสู้คดี และมีผลกระทบต่อธุรกิจที่อาจต้องหยุดการผลิตและจำหน่ายสินค้าที่ถูกดำเนินคดีโดยอ้างว่าละเมิดอนุสิทธิบัตรที่ไม่สมบูรณ์จากการถูกยึดอายัด โดยเจ้าพนักงานหรือหมายศาลห้ามผลิตและจำหน่าย อีกทั้งยังได้รับผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพหากถูกดำเนินคดีอาญาด้านละเมิดอนุสิทธิบัตร

4.3 ปัญหาระยะเวลาขั้นตอนการตรวจสอบการประดิษฐ์

4.3.1 ปัญหาด้านบุคลากร การตรวจสอบการประดิษฐ์เป็นขั้นตอนการตรวจสอบหลังจากออกอนุสิทธิบัตรและประกาศโฆษณาการจดทะเบียนการประดิษฐ์แล้ว โดยบุคคลผู้มีส่วนได้เสียยื่นคำขอให้ตรวจสอบการประดิษฐ์ภายใน 1 ปีนับจากวันประกาศโฆษณาการออกอนุสิทธิบัตร ในขั้นตอนนี้เป็นหน้าที่ของกรมทรัพย์สินทางปัญญาที่จะต้องดำเนินการตรวจสอบ หากผู้มีส่วนได้เสียยื่นคำขอให้ตรวจสอบการประดิษฐ์ตามมาตรา 65 จ แห่งพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 แต่เนื่องจากกระบวนการและขั้นตอนการตรวจสอบการประดิษฐ์ตามมาตรา 65 จ ดังกล่าว ไม่ได้กำหนดระยะเวลาของพนักงานเจ้าหน้าที่ในการดำเนินการตรวจสอบการประดิษฐ์ไว้ ประกอบทั้งกรมทรัพย์สินทางปัญญามีจำนวนบุคลากรน้อยทำให้ขาดแคลนบุคลากรที่ทำหน้าที่ในการตรวจสอบการประดิษฐ์ อีกทั้งบุคลากรยังมีอำนาจหน้าที่หลายด้านทำให้มีปริมาณงานที่เข้ามา มีจำนวนมากกว่าจำนวนบุคลากร จึงทำให้เกิดความล่าช้าในการตรวจสอบการประดิษฐ์ซึ่งใช้ระยะเวลาในการตรวจสอบนานเนื่องจากมีปริมาณงานที่ค้างเป็นจำนวนมาก ทำให้ผู้ร้องขอให้ตรวจสอบการประดิษฐ์ไม่ได้รับการตรวจสอบการประดิษฐ์อย่างรวดเร็ว กรมทรัพย์สินทางปัญญา จึงต้องเพิ่มจำนวนบุคลากรและกระบวนการตรวจสอบการประดิษฐ์ให้ขับเคลื่อนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.3.2 ปัญหาระยะเวลาในการยื่นคำขอให้ตรวจสอบการประดิษฐ์ ตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 มาตรา 65 จ กำหนดให้ผู้มีส่วนได้เสียต้องยื่นคำขอให้ ตรวจสอบการประดิษฐ์ภายใน 1 ปีนับจากวันประกาศโฆษณาการจดทะเบียนและออกอนุสิทธิบัตร และบทบัญญัติมาตรา 65 นว วรรคสอง กำหนดให้บุคคลใดจะกล่าวอ้างขึ้นก็ได้ หรือบุคคลผู้มีส่วนได้เสีย หรือพนักงานอัยการจะฟ้องต่อศาลขอให้เพิกถอนอนุสิทธิบัตรนั้นก็ได้ จากบทบัญญัติทั้งสองมาตราไม่มี บทบัญญัติโดยชัดแจ้งว่าให้มีการดำเนินการตามบทบัญญัติมาตรา 65 จ ก่อนที่จะใช้สิทธิตามมาตรา 65 นว วรรคสอง หรือกรณีที่อยู่ระหว่างตรวจสอบการประดิษฐ์ตามมาตรา 65 จ ไม่มีบทบัญญัติกำหนดไว้ว่า ห้ามฟ้องขอให้เพิกถอนอนุสิทธิบัตรตามมาตรา 65 นว วรรคสอง ทั้งสองกรณีดังกล่าว ทำให้เกิดปัญหาในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล กล่าวคือ ทำให้เป็นภาระของศาลที่ต้องทำหน้าที่ ในการตรวจสอบการประดิษฐ์ หรือเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาตามมาตรา 65 จ มีการฟ้องขอให้ เพิกถอนอนุสิทธิบัตรตามมาตรา 65 นว วรรคสอง แล้ว ทำให้เกิดปัญหาว่าผู้มีส่วนได้เสียใช้สิทธิใน การเลือกที่จะฟ้องคดีต่อศาลขอให้เพิกถอนอนุสิทธิบัตรได้ทางเดียว จึงเป็นภาระต่อศาลในการ พิจารณาพิพากษาเช่นเดียวกัน อีกทั้งยังทำให้ผู้ถูกดำเนินคดีจะต้องเสียค่าใช้จ่ายและเสียเวลาในการ ต่อสู้คดีด้วย

4.4 ปัญหาการเยียวยาและชดใช้ค่าเสียหาย นอกจากผู้ทรงอนุสิทธิบัตรมีสิทธิ ตามมาตรา 65 ทศ ประกอบมาตรา 36 แล้ว ผู้ทรงอนุสิทธิบัตรยังมีสิทธิดำเนินคดีกับผู้ละเมิด อนุสิทธิบัตรได้โดยมีสิทธิเรียกค่าเสียหาย ให้หยุดการกระทำละเมิด และขอให้ผู้กระทำละเมิด อนุสิทธิบัตรชดใช้ค่าเสียหายหรือฟ้องขอให้ศาลลงโทษฐานละเมิดอนุสิทธิบัตร ถึงแม้ว่าผู้ถูกดำเนินคดีจะ มีสิทธิต่อสู้คดีว่าอนุสิทธิบัตรดังกล่าวไม่สมบูรณ์ได้ก็ตาม ผู้ถูกดำเนินคดีก็ย่อมได้รับความเสียหาย จากการถูกดำเนินคดีโดยอาจถูกยึดอายัด สิ่งของที่ถูกกล่าวหาว่าละเมิดอนุสิทธิบัตร หรือใช้ในการ ผลิตผลิตภัณฑ์ที่ละเมิดอนุสิทธิบัตร หรืออาจถูกจับ ชั่ง คั่น และหากไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวย่อม ต้องเสียสิทธิเสรีภาพ และไม่มีกฎหมายกำหนดให้ผู้ถูกดำเนินคดีได้รับการเยียวยาและชดใช้ ค่าเสียหายจากผู้ทรงอนุสิทธิบัตรหากศาลพิพากษาให้เพิกถอนอนุสิทธิบัตรนั้นเนื่องจากอนุสิทธิบัตร ไม่สมบูรณ์ ดังนั้น จึงทำให้ผู้ถูกกล่าวอ้างหรือผู้ถูกดำเนินคดีต้องเสียค่าใช้จ่าย เสียเวลาในการต่อสู้คดี อีกทั้งเสียสิทธิเสรีภาพในการถูกจับ ชั่ง และคั่นอีกด้วย

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

อนุสิทธิบัตรเป็นบทบัญญัติที่ได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2542 ซึ่งในการออกกฎหมายเกี่ยวกับอนุสิทธิบัตรก็เพื่อให้ความคุ้มครองการประดิษฐ์ ที่มีเทคโนโลยีไม่ถึงขนาดที่จะได้รับสิทธิบัตร อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ให้สูงขึ้นและแพร่หลายยิ่งขึ้น นับแต่พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2542 ประกาศใช้บังคับ

ซึ่งใช้บังคับมาเป็นเวลา 17 ปีแล้ว เป็นระยะเวลาที่ค่อนข้างนานและด้วยปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้การบังคับใช้กฎหมายอนุสิทธิบัตรดำเนินไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพเนื่องจากรัฐไม่มีมาตรการในการบังคับใช้สิทธิที่รัดกุมเอื้อให้ผู้ทรงอนุสิทธิบัตรใช้สิทธิ ในทางที่มีชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้น รัฐจึงควรมีกลไกในการป้องกันและควบคุมการบังคับใช้สิทธิ ในอนุสิทธิบัตรในแนวทางที่เป็นประโยชน์ร่วมกันระหว่างผู้ทรงอนุสิทธิบัตรและสาธารณชน ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ทางสังคมและเศรษฐกิจสูงสุด ดังนั้น จากการศึกษาผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางแก้ไข ปัญหา ดังนี้

5.1 กรมทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการดำเนินการเพื่อคุ้มครอง ทรัพย์สินทางปัญญา ควรพัฒนาระบบการสืบค้นหรือการตรวจค้นข้อมูลเกี่ยวกับการประดิษฐ์เพื่อ ประกอบในการตรวจสอบคำขอรับอนุสิทธิบัตรที่สามารถตรวจสอบการประดิษฐ์ได้อย่างรวดเร็ว เพื่อให้การตรวจสอบเบื้องต้นก่อนประกาศโฆษณาให้มีประสิทธิภาพ และปรับปรุงฐานข้อมูลในระบบ ให้ทันสมัยเพื่อให้เข้าถึงข้อมูลได้โดยง่าย ดังนั้น กรมทรัพย์สินทางปัญญาจึงต้องปรับปรุงและพัฒนา ระบบการสืบค้น การตรวจค้น และการตรวจสอบเบื้องต้นให้มีมาตรฐาน และมีข้อมูลที่ถูกต้องและ รวดเร็วในการให้บริการ

5.2 ควรมีมาตรการป้องกันโดยกำหนดให้มีการตรวจสอบการประดิษฐ์ก่อนการบังคับ ใช้สิทธิ เห็นควรเพิ่มเติมบทบัญญัติที่กำหนดให้ผู้ทรงอนุสิทธิบัตรจะต้องขอให้ตรวจสอบการประดิษฐ์ ก่อนการบังคับใช้สิทธิ เพื่อมิให้เป็นภาระของผู้มีส่วนได้เสียที่จะต้องร้องขอให้ตรวจสอบการประดิษฐ์ เพื่อเพิกถอนอนุสิทธิบัตร ดังนั้น ควรจะแก้ไขกฎหมายให้มีการตรวจสอบการประดิษฐ์ก่อนการบังคับ ใช้สิทธิเพื่อป้องกันมิให้ผู้ทรงอนุสิทธิบัตรบังคับใช้สิทธิจากอนุสิทธิบัตรที่ยังไม่มีความแน่นอน

5.3 เห็นควรให้แก้ไขพระราชบัญญัติ มาตรา 65 ฉ ในส่วนของการกำหนดระยะเวลา ขอให้ตรวจสอบการประดิษฐ์ภายใน 1 ปี เป็นไม่มีกำหนดระยะเวลา

5.4 กรมทรัพย์สินทางปัญญาควรกำหนดระยะเวลาในการตรวจสอบการประดิษฐ์ ให้ชัดเจนกรณีผู้มีส่วนได้เสียยื่นคำขอให้ตรวจสอบการประดิษฐ์ตามมาตรา 65 ฉ

5.5 ควรกำหนดให้ชัดเจนว่าให้ยื่นคำขอให้ตรวจสอบการประดิษฐ์ตามมาตรา 65 ฉ ก่อน จึงจะใช้สิทธิฟ้องคดีต่อศาล

5.6 ควรกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินการตรวจสอบการประดิษฐ์ของพนักงาน เจ้าหน้าที่กับการดำเนินคดีในชั้นศาลเกี่ยวกับการบังคับใช้สิทธิในอนุสิทธิบัตรที่อยู่ระหว่างการ ตรวจสอบการประดิษฐ์โดยให้อำนาจศาลที่จะระงับการดำเนินกระบวนการพิจารณาไว้ชั่วคราวจนกว่าผล การดำเนินการตรวจสอบการประดิษฐ์จะถึงที่สุด

5.7 กรมทรัพย์สินควรเพิ่มจำนวนบุคลากรเพื่อให้การปฏิบัติงานสามารถดำเนินการไปได้ ด้วยความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

5.8 เห็นควรให้หน่วยงานภายนอก เช่น ให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการประดิษฐ์และจัดบัญชีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญในสาขาเทคโนโลยีต่างๆ ไว้

5.9 ควรกำหนดบทบัญญัติให้ผู้ที่ถูกฟ้องคดีฐานละเมิดอนุสิทธิบัตรให้มีสิทธิได้รับการเยียวยาและชดใช้ค่าเสียหายหากปรากฏในภายหลังว่าอนุสิทธิบัตรนั้นไม่สมบูรณ์

บรรณานุกรม

กริชฌกา บุญเฟื่อง. (2553). การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญากับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ วารสารกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ. คู่มือการตรวจสอบคำขอรับสิทธิบัตรการประดิษฐ์และอนุสิทธิบัตร ฉบับปรับปรุง ปี 2555. กรุงเทพฯ: กรมทรัพย์สินทางปัญญา

จิระศักดิ์ รอดจันทร์. (2555). สิทธิบัตรหลักกฎหมายและแนววิธีปฏิบัติเพื่อการคุ้มครองการประดิษฐ์และการออกแบบผลิตภัณฑ์. กรุงเทพฯ : บริษัท แอคทีฟ พรินท์ จำกัด.

ไชยยศ เหมรัชตะ. (2545). ลักษณะของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.เจ. พรินติ้ง.

วีรริยา โตสงวน, จรรย์ ภักดีธนากุล. (2531). กฎหมายสิทธิบัตร, เอกสารประกอบการสัมมนา, กรมทรัพย์สินทางปัญญา. จัดโดยกระทรวงยุติธรรม.

พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 (ฉบับที่ 3) แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2542. สำนักสิทธิบัตร กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ สืบค้น 15 พฤษภาคม 2558 จาก <https://www.ipthailand.go.th>.

Australian Patent Act 1990. From Germany to Australia : Opportunity for a second Tier Patent System in the United States, Peter A. Commings, (digital commons. Law. Msu.)

From Germany to Australia : Opportunity for a second Tier Patent System in the USA, Peter A. Commings, p.304-305, Michigan State Journal.

Japan Utility Model Act. Japan Patent Office www.jpo.go.jp, www.ipaustralia.gov.au, Australian Government, IP Australia.